

נדיב תורגמן

יחודה וחשיבותה של נבואת משה לעומת שאר הנביאים

ראשי פרקים

1. פתיחה והצגת הבעיה.
2. נבואת משה מול שאר נביאים.
3. אופן קבלת הנבואה בשאר הנביאים.
4. נבואת משה.
5. חיוניות משה במתן תורה.
6. ההבדל בין נבואת משה לבלעם.
7. התגלות אלוקית לכל העם בים סוף ומתן תורה.
8. ההבדל בין ר"ע למשה.
9. משה מול האבות.
10. הצורך באיספקלריא מאירה בימינו.

1. פתיחה והצגת הבעיה

התורה בספר שמות פרק ו' אומרת: "ויאמר משה לפני ה' הן אני ערל שפתיים ואיך ישמע אלי פרעה ויאמר ה' אל משה ראה נתתיך אלוקים לפרעה ואהרון אחיך יהיה נביאך".

וצריך להבין מהי טענתו של משה ומה נתחדש בה. הרי את הטענה שהוא ערל שפתיים כבר טען קודם לכן, וכך מהו החידוש בתשובתו של ה'? והתשובה כך היא. כהן בעל מום פסול לעבודה מפני שלא יתכן שפיסח יעבוד בבית ה'. וכן גם הנביא צריך להיות מושלם בגופו כמו שחז"ל אומרים: "אין הנבואה שורה אלא על חכם גיבור ועשיר", וכמו שהרמב"ם כותב, שהאדם שרוצה להינבא צריך להיות: "בעיקר יצירתו בתכלית האיזון בזוד החומר שלו ומזוגו המיוחד בכל חלק מחלקיו ובכמותו ותנוחתו ואין לו שום מעצור מזגי מחמת אבר אחר" (מו"נ ח"ב פרק ל"ו).

כלומר צריך להיות בלי שום מום כלשהו.

לכן טענת משה אל ה' היא, "הן אני ערל שפתיים" ולכן פרעה יגיד לי שלא יתכן שאני נביא כי אני בעל מום. כאן תשובתו הקודמת של ה',

שאהרון ידבר - לא תועיל, כי סוף סוף לא יתכן שמשנה נביא. לכן ה' עונה לו "ואהרון אחיך יהיה נביאך" כלומר הוא יהיה נביא והוא ינבא לפרעה שגם אתה נביא וכך יאמין פרעה לך שאתה נביא - מכח אהרון.

אך עדיין צריך להבין כיצד משה רבינו אדון הנביאים יהיה בעל מום, ומדוע דוקא מגמגם, הרי אין מקרה בעולם.

התורה כותבת "לא קם עוד נביא בישראל כמשה...". והרמב"ם אומר (במו"נ ח"ב פרק ל"ט) שגם לא יקום לעולם: "לא קדמה כמותה לשום נברא... ולא בא אחריו קריאה כמותה לאף אחד מנביאינו וכן הוא יסוד בתורתנו שלא תהיה זולתה לעולם".

כלומר לא יקום ולא יהיה נביא עוד במדרגת משה.

וצריך להבין מדוע? הרי נבואה היא פונקציה של השתדלות האדם וזיכוכ כוחותיו, ואם אדם ישתדל ויזכך את כוחותיו ויבנה את ה"אנטנות" הנכונות הוא יקלוט את דבר ה' (אלא אם ה' ימנע זאת ממנו ממש) כפי שאומר הרמב"ם במו"נ ח"ב בפרק ל"ב. ואם כן מניין לנו שלא יקום אדם וישתדל ויתאמץ יותר ממשה, וממילא יקבל נבואה במדרגת משה או יותר ממנה?

2. נבואת משה מול שאר הנביאים

הגמ' ביבמות מ"ט ע"ב מדברת על ישעיהו שאומר: "וארא את ה' יושב על כיסא רם ונישא". שואלת הגמ', והרי כתוב "כי לא יראני האדם וחי", ועונה, שכל הנביאים הסתכלו באספקלריא שאינה מאירה ומשה הסתכל באספקלריא מאירה.

והמהר"ל בחדושי אגדות מסכיר, שנבואת משה היא נבואה לא באמצעות הדמיון אלא בשכל, אך שאר הנביאים שנבואתם מכח הדמיון - דימו לראות את דמות ה', אך בעצם לא ראו אותה. לכן נא' למשה: "כי לא יראני האדם וחי".

מדברים אלו אנו רואים את השוני המהותי בין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים, וכשם שכותב הרמב"ם במו"נ ח"ב בפרק לה. "כי שם נביא לדעתי נאמר הוא על משה ועל זולתו בסיפוק" כלומר השם זהה, אך המהות שונה לחלוטין.

בהתייחסותו לנבואת משה לעומת שאר הנביאים, מציין הרמב"ם ארבעה הבדלים עיקריים:

<u>פסוק</u>	<u>משה</u>	<u>פסוק</u>	<u>נביא רגיל</u>
פה אל פה אדבר בו.	בלא אמצעי	במראה אליו אתודע	נבואה ע"י אמצעי
אם יהיה נביאך... בחלום אדבר בו לא כן עבדי משה. "ודיברתי אתך מעל הכפורת"	כשהוא ער ביום	בחלום בחזיון לילה	כשהוא ישן
כאשר ידבר אל רעהו	בלי רטט ורעדה	במראה נהפכו צירי עלי	כוחותיו בנבואה נחלשים.
עמדו ואשמעה	מתנבא כשרוצה	ועתה קחו לי מנגן	רוח הקדש אצלו לא תדירה ולא ברצונו.

ומדבריו אנו רואים שנבואת משה שונה במהות משאר הנביאים.

3. אופן קבלת הנבואה בשאר הנביאים

הרמב"ם בהקדמתו למשנה כותב שנביא מסוגל להורות הלכה מתוקף נבואתו, רק לזמן מסויים כהוראת שעה, כמו נבואת אליהו בהר הכרמל (אם הוא נביא מובהק). ומוסיף ואומר: "וכן אם יעיד הנביא שהקב"ה אמר אליו שהדין במצווה פלונית כך וכי סברת פלוני אמת - יהרג הנביא ההוא שנביא שקר הוא... ולא הרשנו הקב"ה ללמוד מן הנביאים אלא מן החכמים אנשי הדעות והסברות".

נבואה רגילה הינה פונקציה ישירה של התאמצות האדם, כפי שראינו ברמב"ם לעיל, שכידוע "לעולם ה' דברך ניצב בשמים", יש שידור תמידי של מראות נבואה שיוורדים לעולם, והנביא, ככל שמצליח להציב אנטנות טובות יותר ומשוכללות יותר ע"י התאמצותו והשתדלותו - יהיה מסוגל לקלוט את הרשמים האלווקיים ביתר באור וביתר תדירות. עד כדי כך, שאם האדם יתאמץ ויעשה את כל המעשים הדרושים - ודאי שיתנבא, אלא אם כן ה' ישנה מהטבע, וימנע ממנו בכח את הנבואה.

אך בגלל שזה נובע מהאדם ודרך כוחותיו ישנה בעיה, שכן האדם הוא בגוף חומרי, והדיבור האלוקי הוא אין סופי, ומשום כך גופו של האדם מתנגד לקבלת הנבואה.

משום כך, הנביא מסוגל להינבא רק כשכוחותיו הפיסיים מתבטלים ומושבתים, כלומר כשהוא ישן, וכן בזמן קבלת נבואה כל גופו רועד כי גופו מתנגד לדבר. כמו כן, הוא לא מסוגל לקבל זאת תמיד, כי זה הרי מנוגד לגופו, וכמו שאומר המהר"ל בנצח ישראל - דבר שהוא לא קנין בשלמות לאדם - בזה ראוי לו לפחד, וזה לא דבר קבוע.

ומשום כך הנבואה, גם אינה יכולה לחול על הכח השכלי והרציונלי שלו, אלא רק על הכח המדמה שבו, שזהו הכח הרוחני ביותר ובעל המעוף, שמסוגל לקשר בין הדברים.

וכפי שאומר הרמב"ם: "דע כי אמיתת הנבואה ומהותה הוא שפע השופע מאת ה' יתהדר ויתרומם באמצעות השכל הפועל על הכח ההגיוני תחילה ואח"כ על הכח המדמה".

ומפני שהנבואה חייבת לעבור דרך הכח המדמה לכן אין שני נביאים מתנבאים בלשון אחת, כי לכל נביא יש דמיון ועוצמה רוחנית אחרת. ועל פי זה נבין מדוע הנביא לא יכול להורות מכח נבואתו הלכה לדורות ולהמציא תורה, מפני שהתורה זה דבר שכלי ששייך בכולם, ואילו הנבואה היא "כל אחד לפום דרגא דיליה".

בחכמת הקדש כותב הרב: "נבואה ורוח הקדש באים בדבר ה' לפנמיותו של האדם. ומתוכו הם נשפעים לכל מה שנוגע לעולם כולו... אבל התורה היא באה מתוך הארת האמת העליונה שאין בה שום הבדל בין פנמיותו של האדם לעולמיות כולה במקורה. מלמעלה למטה הכל נסקר ונודע... (טז).

ובזרעונים, על מאמר חז"ל "חכם עדיף מנביא", כותב הרב, שהנבואה מעצם היותה מהכח המדמה, אין היא מסוגלת להתמודד עם חיי המעשה, עם פרטי ההלכות של המצוות המעשיות, ועם השאלה איך מכשירים את החיים ומעמידים אותם על הבסיס הטוב, ואיך משמרים אותם מכל קלקלה גם קטנה שבקטנות. דבר זה ניתן לחכמים, וחכם עדיף מנביא, ומה שלא עשתה הנבואה בכלי מלחמתה, עשו החכמים בהרחבת התורה ובשינון החוקים הפרטיים ותולדותיהם.

כלומר, בגלל שהנבואה נובעת מתוך האדם, היא לא מסוגלת לרדת לחיי המעשה, ולהורות הלכה נצחית, וכמו שאומר הרמב"ם במו"נ ח"ב פ' ל"ט - שגם האבות שציוו את ביניהם לקיים דבר - לא ציוו בתור מצווה אלא בתור צוואה בלבד. ואנו מקימים לא מכח האבות אלא מכח התורה. ולעומת הנבואות הללו נמצאת נבואת משה.

4. נבואת משה

לעומת מדרגת שאר הנביאים, שעוברת דרך הכח המדמה, נבואת משה באה אל הכח השכלי באופן ישיר. וכמו שהבאנו לעיל במהר"ל בחדושי אגדות: "כאשר היתה הנבואה לא בדמיון וכדכתיב "ומראה לא בחידות" וכאשר הנביא היה כן אי אפשר לראות השם יתברך שהוא יתברך נבדל מן הנמצאים... אבל כאשר יראה בדמיון אפשר לראות השם יתברך כי אספקלריא המאירה רואה דבר כאשר הוא באמיתתו אבל שאינה מאירה אינו רואה דבר באמיתתו כאשר הוא".

והסיבה היא, שגופו של משה לא התנגד לקבלת הנבואה, והיא לא היתה מנוגדת אליו, ולכן יכול היה לקבל נבואה ישר דרך כוחותיו הפיסיים, ודרך השכל ללא דמיון. והדברים יובהרו בהמשך. המדרש בבראשית רבה פ"א: "העולם ומלואו לא נבראו אלא בזכות התורה שנאמר בה ראשית שנא' "ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו". ר' ברכיה אמר, בזכות משה נברא העולם שנא' "בראשית ברא אלוקים" ואין ראשית אלא משה שנא' "ויראה ראית לו...".

מדברי המדרש אנו רואים שמה הכרחי לבריאת העולם, והעולם נברא בזכותו, וצריך להבין ענין זה.

הגמ' שואלת "משה מן התורה מנין?", ונותנת פסוק והוכחה למשה מהתורה, שנ' בדור המבול. "בשגם הוא בשר". בשגם - אותיות משה (ב+ג=ה).

וצריך להבין, מהי השאלה של הגמ' "משה מנין", וכי חסרים מקומות שמופיע בהם משה. הלא בכל הפרשיות מספר שמות והלאה משה מופיע (חוץ מפרשת תצווה) ומדוע הגמ' עונה דוקא מפסוק שלא מפורש בו משה.

אלא ששאלת הגמ' היא, מנין שמה רבינו הוא מהותי לתורה, ולא חיצוני שבמקרה נבחר כי הוא היה הראוי שבאותו הדור.

ועל כך משיבה הגמ' בפסוק שנא' בדור המבול. דור המבול היה דור עם כוחות נפש עצומים, וכידוע היה ראוי שתנתן תורה באותו הדור. (ואין המקום להאריך בזה כאן). לכן מהותו של משה הופיעה כבר בדורו של המבול, כדי שאם יהיה צורך הוא יוריד את התורה. "בשגם הוא בשר" ומכאן שמה מהותי לתורה.

וצריך להבין מדוע דוקא הוא חיוני למתן תורה.

5. חיוניות משה כמתן תורה

הקדוש ברוך הוא הוא אין סוף ש"לית מחשבה תפיסה ביה כלל", ואפי' לדבר עליו כמושג ולהגדירו זוהי הגשמה, מפני שכל הגדרה שלא תהיה היא מצמצמת ומקטינה את הדבר.

וכך כותב הרב באורות: (זרעונים ה') "כל הגדרה באלוהות מביאה לידי כפירה. ההגדרה היא אליליות רוחנית. אפילו הגדרת השכל והרצון ואפי' האלוקות עצמה ושם אלוקים הגדרה היא. ומבלעחי' הידיעה העליונה שכל אלה אינם כי אם הזרחות ניצוציות ממה שלמעלה מהגדרה היו גם אלה מביאים לידי כפירה".

ולכן עליו אנו לא מסוגלים לדבר, אלא אנו מסוגלים לדבר ולהתיחס להתגלותו והנהגתו והשגחתו בעולם. והוא יתברך ברא עולם חומרי ומצומצם ששונה ממנו. עובדה זו מעוררת שאלות קשות, למשל, כיצד אנו בעולם החומרי והמצומצם מסוגלים לעבוד את ה' ולהידבק בה' שהוא כה רחוק מאיתנו, והרי אפי' להגדירו אנחנו לא מסוגלים, וכיצד האור האלוקי האין סופי מצטמצם בעולם, וכיצד יש השגחה אלוקית בזה העולם ואין נתק, אם הוא שונה כל כך מה'.

המהר"ל בנצח ישראל פרק ג' - מתמודד עם השאלה הקשה הזאת ועונה שלשם כך ברא ה' מסכים, וזהו יסוד הספירות, שהן ההשתלשלות והצימצום של האור האלוקי עד שהוא מגיע אלינו, ועד שאנו מסוגלים לקבלו. ניתן להמשיל זאת למשפך שתחילתו רחבה ופייתו צרה, ודרכו אנו יכולים למזוג מכוס רחבה לפיה צרה, או למשקפיים מיוחדים שמסננים חלק מהאור בכדי שהאדם יהיה מסוגל לקלוט.

וכך, בזכות הצימצום הזה והמסכים הללו אנו מסוגלים לקבל חלק מההארה האלוקית, ובלעדיהם אנו מצדינו היינו מנותקים מהאלוקות, ולא היינו מסוגלים להתקרב כלל לאין-סוף.

ועל פי זה ניתן להסביר את המשנה שאומרת (אבות פ"ה): "בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר והלא במאמר אחד יכול להיבראות אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות וליתן שכר טוב לצדיקים שמקימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות".

והסביר לי הרב הדס שהמשנה שואלת, מדוע העולם נברא בעשרה מאמרות, וכי מצד ה' יש מניעה לברוא במאמר אחד.

ועונה, שמצד ה' אין בעיה לברוא ישירות, אך מצדינו אם הוא היה בורא ישירות - לא היה לנו כלים להתקרב אליו, והיינו מנותקים ממנו בלי יכולת להתקרב.

לכן ע"י זה שהעולם נברא בעשרה מאמרות עם מסכים וצימצום אנו יכולים להתקרב אל ה' ולקיים את העולם. וממילא "לתת שכר טוב לצדיקים שמקימים את העולם...".

לכן אומר המהר"ל, שהקשר ביננו לבין ה' הוא ע"י בריאת הראשית. בזכות תחילת הצימצום. עצם האפשרות לצימצום נותנת קשר ביננו לאבינו שבשמים.

ולכן אומר המדרש בכראשית רבה "העולם ומלואו לא נבראו אלא בזכות התורה", כלומר בזכות התורה, שהיא ההדרכה שלנו והצימצום של האור האלוקי בחי המעשה וגלוי רצון ה' בכריאה - בזכותה אנו מסוגלים להתקרב אל ה'. ובזכותה נברא העולם, והתורה קדמה לעולם, ואין כאן המקום להאריך בזה.

וממשיך המדרש ואומר "ר' ברכיה אמר בזכות משה נברא העולם...". כלומר בזכות זה שמשה הוריד לנו את התורה מסיני - בזכותו ישנו הקישור בין כל העולם לבין הקב"ה ובזכותו נברא העולם. אך עדיין לא הסברנו מדוע דוקא משה חיוני בזה?

כפי שהסברנו לעיל, אין בכח אדם רגיל להוריד תורה. מפני שהוא גופני ואם יקבל את התורה דרך גופו - התורה לא תהיה תורה אלוקית, אלא תורה שלו המיוחדת לו, שהרי קיבל אותה באמצעות הכח המדמה שבו. וכאמור, לכח השכלי שבו בלבד זה לא יכול להגיע. וממילא זה לא יהיה ציווי אלוקי לכלל האנושות בצורה ניצחית.

לכן צריך אדם עם נפש אלוקית מיוחדת וגדולה במיוחד - נפש מעולם אחר ששונה במהותה ובגודלה ובכח הספיגה שבה. לשם כך דרוש "איש האלוקים", שיהיה איש, ויהיה מסוגל להוריד תורה לאנושות תורה שתהיה מסוגלת לדבר לאנושות - אך שיהיה גם אלוקי, בכדי שכגופו הוא לא יגמד את התורה האלוקית הכלל אנושית - לתורה פרטית.

וזוהו המיוחד במשה. משה קיבל נבואה באספקלריא מאירה, כי בגלל נשמתו הגדולה הוא לא התנגד לנבואה, ולכן לא היה צריך לקבל את הנבואה דרך הכח המדמה, אלא ישירות לכח השכלי הרציונלי המוחלט. משום כך, תורתו היא תורה שקשורה לכל האנושות, ולא דבר פרטי מרחף שנוגע לכלל בעלי קישור לפרטים. וכך מופיע בקדושת הלוי: "אבל משה רבינו כאשר בארנו "לא כן עבדי משה" כי שמע דברי הבורא יתברך ובאותו השכל ששמע דברי הבורא יתברך אשר באותו השכל שאר רהנביאים היו בטלים במציאות - באותו שכל הגיד נבואתו לאיש המשכיל הגיד והאיר להשכל, ולכך היו כל נבואות משה רבינו כפשוטם בלתי משל ודמיון כלל".

ובגלל שהנבואה היא טבעית למשה בגלל נשמתו המיוחדת ששייכת לעולם אחר - לכן גופו לא חש ברעדה ולא חלשות כח והוא מתנבא כשהוא ער ומשום כך, הוא גם יכול להתנבא בכל עת שירצה.

ולכן משה מהותי לתורה. ואם בדור המבול היה צורך בנתינת תורה - שורש נשמתו של משה היה מצוי שם. (אולי בחנוך), כפי שאומרים חז"ל ששתי נשמות ירדו לעולם התיקון, והם משה וחנוך).

יוצא, שכוחו של משה נובע אומנם גם מהתאמצות ועבודה עצמית שבו - אך גם מבחירה אלוקית עליונה, שבחירה בנשמתו בלי קשר ישיר למעשה האדם.

ועל הפסוק "ותרא אותו כי טוב הוא" (בקשר ללידת משה) אומר רש"י "כשנולד נתמלא הבית כולו אורה".

וכן בשמות רבה אומרים חז"ל שנולד מהול.

וכמו שכותב הרב בהגיון הקדש ק"פ: "זאת המידה היא נוהגת במדה המורגלה הטבעית (מידת הנבואה הרגילה) אבל במידה השמימית העליונה יש שכל כך מתגבר המעין העליון של המחשבה העליונה המתעלה מכל תוכן של ציור עד שלא די שמרוב שפע באים לידי הבטאה הגיונים כלליים אלא אפילו תכונות פרטיות ופרטי פרטיות באות לגילוי על ידם.

וזהו הרז של האספקלריא המאירה שראה משה שכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בכל דקדוקי תורה... הכל כלול בה בהופעה כללית... ומתנחלת לדור דורים"

כלומר המיוחד בנבואת משה היא שהיא לא נבעה רק ממאמצי האדם - כי האדם הרי מוגבל במאמצים - אלא היא שילוב של בחירה אלוקית, והורדת נשמה גדולה יחד עם מעשי ומאמצי האדם. שכן על משה נא' "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה".

ובאמת אצל משה המידה הזאת היא הכרחית. כדי שהוא יהיה כולו כלי לדיבור האלוקי, הוא צריך לבטל את גופו החומרי כלפי ה', וזה מושג ע"י מידת הענווה, שהיא ביטול עצמי כלפי הבורא.

ועל פי זה נבין מדוע ההשגחה העליונה גלגלה שהוא יהיה כבוד פה וכבוד לשון. כי בכדי שהדיבור היוצא מפיו יהיה דיבור אלוקי, ולא דיבור עצמי גופני (שאז יהיה פרטי ולא כללי עולמי), צריך שיגמגם, וכל הדיבור יהיה מצד ה' ועל ידיו ולא מכוחו העצמי. וכן מפני שהארה שלו היא כל כך גדולה ע"י - האספקלריא המאירה, עד שכלי הדיבר האנושיים קטנים מכדי להכיל אותה.

6. השווה והשונה בין משה לבלעם

על הפסוק "לא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים" דורשים חז"ל, בישראל לא קם אבל קם באומות העולם וזהו בלעם.

וצריך להבין מה פשר ההשוואה לבלעם הרשע. על בלעם נא', "ויבא אלוקים אל בלעם לילה" כלומר שהוא מתנבא רק בלילה, וחז"ל דורשים על זה - כאדם שבא אל פלגשו בהחבא, לעומת משה שמתנבא ביום ונא' עליו "פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות".

וכן בבלעם נא' "אולי יקרה ה' לקראתי ודבר מה יראני והגדתי לך" כלומר הוא לא בטוח שיצליח לקבל נבואה, ועל משה נא' (בקשר לפסח שני) "עמדו ואשמעה מה יצווה ה' לכם", ואומרים חז"ל, אשרי ילוד אישה שמובטח לו שה' ידבר עימו. וא"כ מה יש להשוות. ועוד, כיצד בלעם הרשע שהיה האנטי-תיזה למוסריות, שאפי' באמות מידה מוסריות בסיסיות הוא לא עמד - עד כדי כך שחז"ל אומרים שבלעם בא על אתונו, כיצד הוא קיבל נבואה כל כך גדולה ועוד יותר ממשה.

אלא בלעם קיבל נבואה בלי קשר לכוחותיו ולעוצמתו, אלא כפי שאומר רש"י "ואם תאמר מפני מה השרה הקב"ה שכינתו על גוי רשע כדי שלא יהיה פתחון פה לאומות לומר אלו היו לנו נביאים חזרנו למוטב...". כלומר הוא נבחר לתפקיד בלי קשר למעשיו. ומפני שנבואתו היתה מנותקת ממנו לחלוטין, ולא נבעה כלל ממנו - יכול היה להנבא ולהגיד דברים גדולים. אך אצלו נבואתו היתה חיצונית ממנו והוא היה כמו "טייפ" לדיבור האלוקי.

והראיה, שדבריו נכללו בתורת משה ושייכים לתורת משה ולא לתורתו. לכן באותה פרשה נותן ה' נבואה לאתונו, כדי לומר לו שאל לו להתגאות בכך שהוא מצליח להנבא, כי הוא בסה"כ רק כלי לדיבור האלוקי. בחינת "וישם ה' דבר בפי בלעם" וכמו שאתונך מתנבאת כך גם אתה מתנבא.

ולעומתו, במשה הדיבור הוא אומנם אלוקי וגופו לא מתנגד לנבואה, אך התורה היא "תורת משה". זו אמנם בחירה אלוקית, אך משה לא חיצוני מהתורה אלא מהותי לה. והיא נקראת על שמו. לכן המכנה המשותף בין משה לבלעם הוא, שבשניהם הדיבור הוא אלוקי גבוה, וגופם לא מהווה מכשול. אך בעוד שאצל בלעם הנבואה חיצונית לו - אצל משה הנבואה מהותית לו והוא לא חיצוני לה.

7. התגלות אלוקית לעם בים סוף ומתן תורה

כפי שראינו ברמב"ם (במו"נ ח"ב פרק ל"ו) בכדי לקבל נבואה אדם צריך להשתדל מאד לזכך את כל מידותיו, לעמול קשה וללמוד הרבה מאד. אם כך, כיצד עם ישראל ביציאת מצרים, הגיעו ממ"ט שערי טומאה, תוך שבעה ימים בלבד, למדרגה של "ראתה שפחה על היס מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי", למראות נבואה שאפילו גדולי הנביאים לא זכו להם, ויתרה מזאת, אח"כ זכו לשמוע את מעמד הר סיני מפי הבורא בעצמו, "אנוכי ולא יהיה לך מפי הבורא שמענום" עד כדי כך שפרחה מהם נשמתם שנא' "נפשי יצאה בדברו", הכיצד?

והסיבה שנראית לי לענ"ד היא, שנבואת יחזקאל היא נבואה גדולה הנובעת מעבודתו העצמית ומאמציו הגדולים, ובזכות עמל נפשי גבוה הוא זכה לנבואה כל כך גדולה, עד שזכה לראות את מעשה המרכבה. אך דוקא משום שזה נבע ממנו, וכוחותיו של האדם מוגבלים, הוא לא יכול היה לראות באספקלריא מאירה, ונבואתו לא עברה דרך הכח השכלי ישר למציאות, אלא היתה חייבת לעבור דרך הכח המדמה כפי שהוסבר לעיל.

ולכן יכול היה "לראות" את דמות ה' "ועל דמות הכיסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה... כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה'..." שכן בדמיון ניתן לראות דמות. ואילו היה רואה בשכלו, לא היה מסוגל לראות דמות כפי שהוסבר לעיל.

לעומתו, עם ישראל בראשית בחירתו קיבל נבואה שהיא לא פונקציה של מעשיהם, אלא של בחירה אלוקית, שכן לפי מעשיהם "הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז". משום כך, כל מה שנדרשו ישראל לעשות בשלושת ימי ההגבלה, אלו רק מעשים מנמליים, שמטרתם להסיר מכשולים שעלולים לעכב את הקדושה מלירד אליהם, "אל תגשו אל אשה וכבסו שמלותם", אך לא היו זקוקים לעלות לקדושה כי הקדושה ירדה אליהם. וזה כעין הסוג של נבואתו של משה. ולכן, בגלל שהיה זה מצד מעשה ה' ולא מצד מעלתם, יכלו לקבל נבואה ברמה גבוהה יותר מנבואת יחזקאל, ולשמוע את קול ה' ממש מפי הגבורה, דרך הכח השכלי ובלי מתווכים, בחינת "זה אלי ואנוהו". אך בגלל שגופן לא היה כל כך מוכשר לזה, לכן "נפשי יצאה בדברו" ופרחה נשמתם. ונראה לומר, שאחת ממטרות ההתגלות היא כדי להראות, שעצם הבחירה בעם ישראל ועצם סגולתם המיוחדת לא נובעת ממעשיהם ו"בנים אתם לה' אלוקיכם" בין כך ובין כך קרויים אתם בנים. ולכן כבר בבחירתם כעם זכו להגיע לשיא הנבואה. וזה מבטא את נצחיות האומה, שהדבר טבוע בה בשורש נשמתה בלי קשר למעשיה.

8. ההבדל בין משה לר"ע

הגמ' במנחות דף כ"ט מספרת: "אמר רבי יהודה בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה יושב וקושר קשרים לאותיות. אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ידך? א"ל אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ תילי תילים של הלכות. א"ל רבש"ע הראהו לי - א"ל חזור לאחורך. הלך וישב (בישיבתו של ר"ע) בסוף שמונה שורות ולא היה יודע מה הם אומרים תשש כוחו. כיוון שהגיע (ר"ע) לדבר אחד אמרו לו תלמידיו רבי מנין לך זה? אמר להם הלכה

למשה מסיני. נתישבה דעתו (של משה) חזר ובא לפני הקב"ה א"ל רבש"ע אדם כזה יש בעולמך ואתה נותן תורה על ידי? אמר לו - שתוק בני כך עלתה מחשבה לפני...".
וצריך להבין מה מדרש זה בא ללמדנו.

תורה שבעל פה מבטאת את שיא כוחו של האדם, שכן האדם מסוגל בכוחו ומחשבתו וסברתו ליצור תורה שתהיה אלוקית. דבר זה יתכן בזכות האלוקים הנמצא בנו, שאלמלא כך, זו היתה סתם חכמה אנושית. לכן "חכמה בגויים האמן, תורה בגויים אל תאמין" וכמו שמסביר ר' צדוק, שמכיון שה' לא נמצא בגויים לכן כל דבר שיגידו איננו בגדר "תורה" אלא בגדר "חכמה" בלבד. משום כך, דוקא התורה שבעל פה, מצד היותה היצירה של עם ישראל, מבטאת את שיא עוצמתם של עם ישראל. וכפי שכותב הרב באורות התורה (פר' א'): "אנו חשים שרוח האומה הקשורה כשלהבת הגחלת באור תורת אמת היא גרמה באופיה המיוחד שהתורה שבע"פ נוצרה בצורתה המיוחדת". ובהמשך: "התורה שבע"פ מונחת מעצם אופיה של האומה".

ורבי עקיבא שמסמל את התורה שבע"פ מסמל את שיא כוחותיו של האדם. והתוספתא במקוואות פ' ח' על הפסוק: "ראיתי איל מנגח ימה וצפונה... וכל חיות לא ישור לו" אומרת שזה ר"ע.
ולכן ר"ע הוא בן של משפחת גרים, דבר המסמל שכוחו בא מעצמו ומהשתדלותו (לא לחינם נקרא בן יוסף, שכן גם יוסף מסמל את שיא עוצמת האדם ולא כאן המקום להאריך בזה), שלא כמו משה שנבחר לתפקיד מבטן, וכשנולד כל הבית התמלא אורה.

ולכן מצד הכח העצמי והעבודה העצמית, משה רבינו שמסמל את התורה שכתב היה פחות מר"ע שמסמל את התורה שבע"פ. ולכן משה רבינו יושב בישיבתו של ר"ע ולא מבין כלום ונחלשת דעתו, וחושש שמא התורה הזאת היא מנותקת מתורתו שהוריד מהשמים.

אך כששומע שכל החידושים נובעים מתורתו, ותורה שבעל פה איננה מנותקת מתורתו אלא יונקת ממנה מיד מתישבת דעתו.

וזהו שמשה אומר לה' "אדם כזה יש לך בעולמך" כלומר יש לך אדם עם כזאת עוצמה וכח עצמי, ואתה נותן תורה על ידי? ועונה לו ה' "כך עלתה מחשבה לפני".

וניתן להסביר על פי האמור לעיל, ש"כך עלתה מחשבה לפני" הכוונה היא בכריאת העולם. על-מנת שר"ע יוכל מכוחות האדם להגיע לתורה אלוקית ולהתקשר על ידי כוחותיו ומאמציו עם ה', ועל-מנת לגלות את ה' בעולם ושהעולם לא יהיה מנותק מה' - חייב להיות משה, שהרי משה ה"ראשית", תחילת הצימצום והורדת התורה לעולם.

9. משה מול האבות

ה' שולח את משה להוציא את עם ישראל. משה בא בביטחון ואומר לפרעה "כה אמר ה' אלוקי ישראל שלח את עמי ויחוגו לי במדבר" ופרעה מגיב בזלזול "מי ה' אשר אשמע בקולו". ובהמשך "למה משה ואהרון תפרעו את העם ממעשיו לכו לסיבלותיכם" ואז משה בא אל ה' בטענות וחוסר אמונה "למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתני ומאז באתי לדבר אל פרעה הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך". ובאמת ה' מענישו על חוסר האמונה שלו, כפי שאומר רש"י: "עתה תראה אשר אעשה לפרעה" העשוי לפרעה תראה ולא העשוי למלכי שבעה אומות שאביאם לארץ".

וכן על הפסוק, "וידבר אלקים אל משה" אומר רש"י "דיבר איתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה".

ואומר לו ה': "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב כאל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם", וחז"ל מסבירים שה' דן אותו ברותחים ואומר: "חבל על דאבדין ולא משתכחין", היכן היו הזמנים של האבות שאפי' שלא התגלתי להם ב"שמי ה'" עדיין לא פקפקו בהבטחתי ואמונתתי, ועם כל הקשיים והבעיות בטחו בי. אברהם אמרתי לו "כי ביצחק יקרא לך זרע" ואח"כ אמרתי לו "והעלהו לעולה", ולא פקפק באמונתתי, ואתה למרות שהתגלתי לך בשמי באספקלריא מאירה, יש קצת קושי ואתה כבר מפקפק באמונתתי.

ונשאלת השאלה כיצד, אם כך, משה זכה למדרגת נבואה כזאת גדולה כבר בתחילת דרכו?

ועל פי דברנו לעיל התשובה ברורה.

שכן נבואת משה היא לא פונקציה ישירה של מעשיו, אלא שלוב של מעשיו עם בחירה אלוקית. לכן, למרות שבתחילת דרכו הוא היה ברמה רוחנית וברמת בטחון בה' פחותה מהאבות - זה לא הפריע לו לקבל נבואה ברמה של אספקלריא מאירה גבוהה מהם.

ולכן בזמן האבות, כשלא היה צורך בהורדת תורה של הדרכה כללית, כי עדיין לא היה עם - הם לא קבלו נבואה באספקלריא מאירה, אלא בתור נבואה אישית וכפי שכתב הרמב"ם במו"נ ח"ב פ' ל"ט "כאשר נצטווה במילה הוא ובניו ובניו ובניו מלם ולא קרא את בני האדם לכך... הנה באר כי על דרך הצוואה בלבד היה עושה" (וע' בגמ' בסנהדרין ס' לענין שבע מצוות בני נח שנתנו ע"י משה אח"כ).

ולכן הם לא נצטרכו לאספקלריא מאירה, לעומת זמן משה שבו ישנו עם וצריך להוריד תורה. ולכן אז צריך להוריד תורה ע"י אספקלריא מאירה.

10. הצורך באספקלריא מאירה בדורינו

בדורינו דור הגאולה אנו זקוקים לאנשי רוח בחינת "אספקלריא מאירה".

וכמו שהרב כותב בהגיון הקדש ק"א: "ההתעמקות הרוחנית בענינים נשגבים היא מושכת את האדם מהכרה ברורה מהעולם הממשי וזהו הפגם שיש כיסוד הנבואה... וגורם הדבר שבאים רשעי עולם שהמושגים הקדושים הם זרים להם והם תופסים את הנהגת העולם בידם והוד הקדושה נהפך לדוה וצריך כל חכם מישראל לעמוד בכל כוחו נגד פרצה זאת ולהשתדל ללכת בעקבותיו של הרועה הנאמן משה רבינו ע"ה שהבירות העליונה לא כבתה את עינו הרוחנית מלראות באספקלריא המאירה גם את העולם המעשי וכל מכשיריו".

ובמיוחד בדורינו, שהוא דור דעות ורבו בו השאלות והתמיהות על הקשר של עולם המעשה עם העולם הרוחני, אנו צריכים אנשים שישלבו כמו משה את שני הכוחות, את ההסתכלות הרוחנית - תוך שילוב חיי המעשה, בחינת "שמואל" ששקול כנגד משה ואהרון. שילוב של מלך וכהן, של מלך שעוסק בצד המעשי וכהן בצד הרוחני. גם בחינת חכם וגם בחינת נביא. ונזכה לביאת המשיח במהרה בימינו.